

CONCEPTNOTA BELEIDSPLAN RUIMTE VLAANDEREN

OKTOBER 2025

De Vlaamse Adviesraad voor Innoveren en Ondernemen (VARIO) adviseert de Vlaamse Regering en het Vlaams Parlement over het wetenschaps-, technologie-, innovatie-, industrie-, en ondernemersbeleid. De raad doet dit zowel op eigen initiatief als op vraag. VARIO werd bij besluit opgericht door de Vlaamse Regering op 14 oktober 2016. VARIO werkt onafhankelijk van de Vlaamse Regering en de partijen in het werkveld. De voorzitter en de negen leden van VARIO zetelen in eigen naam:

Lieven Danneels (voorzitter)

Ann Caluwaerts (plaatsvervangend voorzitter)

Veroniek Collewaert

Dieter Deforce

Katrin Geyskens

Stijn Kelchtermans

Silvia Lenaerts

Jan Vander Stichele

Koen Vanhalst

Vanessa Vankerckhoven

Het secretariaat is gevestigd in Brussel:

Simon Bolivarlaan 17 – bus 345

1000 Brussel

+32 (0)2 553 24 40

vario@vlaanderen.be

www.vario.be

CONCEPTNOTA BELEIDSPLAN RUIMTE VLAANDEREN

OKTOBER 2025

COLOFON

Ontwerp: Vlaamse overheid/VARIO
Oktober 2025

Alle publicaties zijn gratis te downloaden via www.vario.be of via
<https://www.vlaanderen.be/nl/publicaties>

Coverbeeld gegenereerd met Copilot

AUTEURSRECHT

Alle auteursrechten voorbehouden. Mits de bronvermelding correct is, mogen deze uitgave of onderdelen van deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen of openbaar gemaakt zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van VARIO. Een correcte bronvermelding bevat in elk geval een duidelijke vermelding van organisatienaam en naam en jaartal van de uitgave.

INHOUD

MANAGEMENTSAMENVATTING	1
EXECUTIVE SUMMARY	2
ADVIES	3
1. Vraag om advies	3
2. De conceptnota en het traject naar het Beleidsplan Ruimte Vlaanderen	3
3. Historiek van het Beleidsplan Ruimte Vlaanderen	3
4. Het Beleidsplan Ruimte Vlaanderen en kadering ervan	4
5. Inhoud van de conceptnota	4
6. VARIO-aanbevelingen	8
BIJLAGE: GECONSULTEERDE PARTIJEN.....	17

MANAGEMENTSAMENVATTING

Op 18 juli 2025 ontving VARIO van Vlaams minister van Omgeving Jo Brouns een vraag om advies bij de conceptnota van het Beleidsplan Ruimte Vlaanderen (BRV). Aan het BRV, als opvolger van het Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen, wordt al sinds 2011 gewerkt. De conceptnota betekent de doorstart van het traject. In 2027 wil men het definitieve BRV klaar hebben.

In de conceptnota BRV wordt terecht gewezen op de grote rol die het ruimtelijk beleid heeft in het aanpakken van de maatschappelijke opgaves waar we voor staan. Het ruimtelijk beleid heeft ook een grote impact op ondernemerschap en innovatie. De conceptnota BRV gaat al expliciet in op ruimte voor ondernemerschap, maar innovatie komt nauwelijks aan bod. VARIO heeft zich daarom in zijn aanbevelingen vooral gefocust op aandachtspunten voor het Vlaamse ruimtelijk beleid m.b.t. innovatie.

Aanbeveling 1: Geef innovatie een prominente plaats in het Beleidsplan Ruimte Vlaanderen i.f.v. ruimtelijk beleid dat innovatie en innovatie-ecosystemen ondersteunt en faciliteert.

- 1.1 Zorg voor de ruimtelijke clustering die innovatie-ecosystemen nodig hebben.
- 1.2 Zorg voor een strategische visie op de (verdere) ontwikkeling van ruimte voor de kenniseconomie, zoals wetenschapsparken en zones voor innovatieve industrie. Koppel die visie aan de oefening m.b.t. strategische sectoren. Heb voldoende aandacht voor alle factoren die de aantrekkelijkheid voor talent bepalen.
- 1.3 Maak het Beleidsplan Ruimte Vlaanderen voldoende dynamisch i.f.v. de snelheid waarmee innovaties en innovatie-ecosystemen ontwikkelen.
- 1.4 Vermijd regelgeving die innovatie in de weg staat.

Aanbeveling 2: Maak in het Beleidsplan Ruimte Vlaanderen de nodige linken met andere beleidsinitiatieven relevant voor innovatie en ondernemerschap.

- 2.1. De broodnodige initiatieven voor versnelde en meer rechtszekere vergunningenprocedures.
- 2.2 Het Vlaams Industrieplan.
- 2.3 De Klimaatsprong.
- 2.4 M.b.t. de realisatie van de maatschappelijke transitie waar we voor staan.

Aanbeveling 3: Maak het Beleidsplan Ruimte Vlaanderen nog sterker op een aantal meer algemene punten.

- 3.1 Selecteer een beperkt aantal concrete, strategische doelstellingen, zoals het verder uitbouwen van ruimte voor de kenniseconomie.
- 3.2 Formaliseer en bestendig het beleidsdomeinoverschrijdend karakter.
- 3.3 Zorg voor meer onderbouwing.
- 3.4 Heb meer aandacht voor grensoverschrijdende samenwerking en voor internationale aspecten.
- 3.5 Voorzie het nodige om goede afwegingen tussen beleidskaders en bestuursniveaus te kunnen maken, en wees helder wat betreft gebruikte kernbegrippen.

Aanbeveling 4: Houd snelheid bij de voltooiing van het Beleidsplan Ruimte Vlaanderen gezien het belang van een sterke en toekomstbestendige visie op het ruimtegebruik in Vlaanderen.

EXECUTIVE SUMMARY

On 18 July 2025, VARIO received a request from the Department of Environment for advice on the draft note of the Flanders Spatial Policy Plan (Beleidsplan Ruimte Vlaanderen, BRV). Work on the BRV, as the successor to the Flanders Spatial Structure Plan, has been ongoing since 2011. The draft note marks the restart of the process. The aim is to have the final BRV ready by 2027.

The draft BRV note rightly points out the significant role that spatial policy plays in tackling the societal challenges we face. Spatial policy also has a major impact on entrepreneurship and innovation. The draft BRV note explicitly addresses space for entrepreneurship, but innovation is hardly mentioned. VARIO has therefore focused its recommendations primarily on areas of concern for Flemish spatial policy with regard to innovation.

Recommendation 1: Give innovation a prominent place in the Flanders Spatial Policy Plan in order to support and facilitate innovation and innovation ecosystems.

- 1.1 Provide the spatial clustering that innovation ecosystems need.
- 1.2 Develop a strategic vision on the (further) development of space for the knowledge economy, such as science parks and zones for innovative industry. Link this vision to the exercise relating to strategic sectors. Pay sufficient attention to all factors that determine attractiveness for talent.
- 1.3 Make the Flanders Spatial Policy Plan sufficiently dynamic in relation to the speed at which innovations and innovation ecosystems develop.
- 1.4 Avoid regulations that hinder innovation.

Recommendation 2: Include in the Flanders Spatial Policy Plan the necessary links with other policy initiatives relevant for innovation and entrepreneurship.

- 2.1. The much-needed initiatives for accelerated and more legally certain licensing procedures.
- 2.2. The Flemish Industry Plan.
- 2.3. The Climate Leap.
- 2.4 Regarding the realisation of the societal transitions we are facing.

Recommendation 3: Strengthen the Flanders Spatial Policy Plan on a number of more general points.

- 3.1 Select a limited number of concrete, strategic objectives, such as further developing space for the knowledge economy.
- 3.2 Formalise and consolidate the cross-policy nature.
- 3.3 Provide more substantiation.
- 3.5 Provide the necessary means to make sound trade-offs between policy frameworks and administrative levels, and be clear about the key concepts used.

Recommendation 4: Maintain pace in completing the Flanders Spatial Policy Plan given the importance of a strong and future-proof vision on spatial use in Flanders.

ADVIES

1. VRAAG OM ADVIES

Op 18 juli 2025 ontving VARIO van Vlaams minister van Omgeving Jo Brouns een vraag om advies bij de conceptnota van het Beleidsplan Ruimte Vlaanderen.

Het besluit van de Vlaamse Regering van 30/03/2018, betreffende de nadere regels voor de opmaak van ruimtelijke beleidsplannen, bepaalt dat de SARO, Minaraad, MORA, SALV en SERV advies moeten geven over de conceptnota. De adviesvraag aan VARIO wordt in het besluit niet verplicht. Ook de Hoge Gezondheidsraad ontving bijkomend een vraag om advies.

Het advies wordt verwacht uiterlijk op 15 oktober.

2. DE CONCEPTNOTA EN HET TRAJECT NAAR HET BELEIDSPLAN RUIMTE VLAANDEREN

De conceptnota van het Beleidsplan Ruimte Vlaanderen (BRV) werd op 14 juli 2025 goedgekeurd door de Vlaamse Regering. Op deze conceptnota wordt nu diverse feedback verzameld, niet alleen van de adviesraden, maar ook van de steden en gemeenten en het brede publiek, en er wordt ook een Milieueffectenrapportering (MER) opgemaakt. Al deze feedback zal worden verwerkt in het voorontwerp BRV, waarover de adviesraden opnieuw om advies zullen worden gevraagd. Daarna volgt een ontwerp- en nadien een Beleidsplan Ruimte Vlaanderen, met doorheen het proces nog diverse acties ter kennisgeving en voor feedback. Het streefdoel is om het beleidsplan klaar te hebben in 2027.

De conceptnota BRV werd opgesteld door het Departement Omgeving. Andere actoren binnen en buiten de Vlaamse Overheid werden daarbij geconsulteerd. Het Departement Omgeving zal ook andere actoren betrekken bij het verdere schrijffproces.

3. HISTORIEK VAN HET BELEIDSPLAN RUIMTE VLAANDEREN

Het Beleidsplan Ruimte Vlaanderen (BRV) zal het Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen (RSV) van 1997, maar herzien in 2003 en 2010, in zijn geheel vervangen. Het RSV is de eerste visietekst over ruimte in Vlaanderen die initieel was bedoeld om ca. tien jaar te geldig te blijven. Het is ook de basis voor de Ruimtelijke Uitvoeringsplannen (RUP's).

Het proces naar het BRV startte al in 2011. Tussen 2010 en 2017 voerde het Departement Omgeving een intensief partnerschapsproces met een brede groep aan stakeholders die input konden leveren voor het BRV. In 2012 werd het Groenboek BRV voorgesteld. Hierover gaf de VRWI, de voorganger van VARIO, advies samen met de andere adviesraden.¹ Dit advies was kritisch op verschillende punten. In 2016 keurde de regering het witboek goed dat op het groenboek volgde. Hiervoor was input verzameld van experts en via studies. In 2018 volgde dan een Strategische Visie BRV. In datzelfde jaar trad een nieuw systeem van beleidsplanning in werking in de Vlaamse Codex Ruimtelijke Ordening. Omdat er vervolgens geen voortgang is gemaakt met het BRV, kan

¹ VRWI (2012). Groenboek Beleidsplan Ruimte Vlaanderen. Advies 177. <https://www.vario.be/nl/adviezen-rapporten/advies-177-groenboek-beleidsplan-ruimte-vlaanderen>

Tussen 2011 en nu zijn er nog verschillende initiatieven en ontwikkelingen geweest m.b.t. het ruimtelijk beleid in Vlaanderen. We vermelden hier de goedkeuring van de Conceptnota Bouwshift (2022) en het Actieplan Ruimte voor Bedrijvigheid (2025) (Box 1). In het kader van vergunningen, is het ook belangrijk dat onder meer de milieuvergunningen en stedenbouwkundige vergunningen zijn samengevoegd onder de omgevingsvergunningen. Dit systeem van geïntegreerde aanvragen is in werking sinds 2018.

Het Beleidsplan Ruimte Vlaanderen (BRV) zal bestaan uit een strategische visie op de lange termijn (meerdere tientallen jaren, dus voorbij 2050) met daaronder verschillende beleidskaders op de korte en middellange termijn (ca. twee legislaturen). Aan het BRV zal een legislatuur gebonden, verplichte evaluatie vasthangen. De conceptnota geeft de hoofdlijnen van de strategische visie en een vooruitblik op de beleidskaders. De beleidskaders worden voor nu sectoraal ingevuld. Nieuwe beleidskaders kunnen steeds toegevoegd worden en er zijn ook kaders voor een bepaald gebied mogelijk.

5. INHOUD VAN DE CONCEPTNOTA

- 1) Het verhogen van de leefkwaliteit (*people*)
- 2) Het blijven waarborgen van de welvaart (*profit*)
- 3) Het natuurlijk kapitaal beschermen en versterken (*planet*)
- 4) Vlaanderen toekomstbestendig maken (tijdsdimensie, veranderende context)

- Een proactief, toekomstgericht, dynamisch aanbodbeleid voor bedrijven
- Opportunities voor verweefbare bedrijven, ruimte voor niet-verweefbare bedrijven, versterking van de poorten (zeehavengebieden e.d.)
- Het verhogen van de zelfredzaamheid: verzekerde toegang tot grondstoffen, ruimte voor de uitbouw van de circulaire economie (recyclage kritieke grondstoffen), garanderen van voedselzekerheid, herindustrialisering, verzekerde energiebevoorrading enz.
- Een goedwerkend mobiliteitssysteem

voor ondernemingen die verdwijnt onder druk van (duurdere) ruimte voor wonen. Verder wordt verwezen naar het actieplan 'Ruimte voor bedrijvigheid' (Box 1). Voor ondernemingen wordt onder meer ingezet op:

- Meer groeimogelijkheden op bestaande locaties
- Hergebruik van reeds ingenomen ruimte
- Sanering en herontwikkeling van *brownfields* en het oplossen van leegstand
- In beeld brengen en activeren van onderbenutte bedrijfsruimten en -percelen
- Versnelling in de realisatie van de bestemde maar niet gerealiseerde bedrijventerreinen
- Gemengde (gewestelijk, provinciaal, ...) planningsteams per provincie om zoekzones te definiëren voor nieuwe bedrijventerreinen

Verdere onderdelen van het beleidskader 'Ruimte voor economie' zijn 'Ruimte voor detailhandel', 'Ruimte voor logistiek' en 'Ruimte voor ontginningen'.

Onder 'Ruimte voor energie' zitten eveneens raakpunten met het domein van VARIO. Het wordt onderverdeeld in 'Ruimte voor windenergie', 'Ruimte voor zonne-energie', 'Ruimte voor opslag-, omslaginstallaties en niet-locatiegebonden, elektriciteitsintensieve activiteiten', inclusief onder meer datacenters, 'Ruimte voor transportinfrastructuur' en 'Ruimte voor warmtenetten'.

Maar ook het beleidskader wonen en bij uitbreiding alle beleidskaders, en het ruimtelijk beleid in zijn geheel, zijn van belang voor innovatie en ondernemerschap. Ze zullen bijvoorbeeld mee de aantrekkelijkheid van onze regio en delen ervan voor (buitenlandse) bedrijven en (buitenlands) talent bepalen.

Box 1: Actieplan 'Ruimte voor bedrijvigheid'

Het actieplan 'Ruimte voor bedrijvigheid' is in mei 2025 in een mededeling voorgesteld aan de Vlaamse Regering door minister-president Matthias Diependaele en minister van Omgeving en Landbouw Jo Brouns. Het kadert in de uitvoering van de Vlaamse productiviteits- en competitiviteitsagenda. Het uitgangspunt is een urgent tekort aan ruimte voor bedrijven. Het actieplan bevat acties met impact op korte termijn:

- 1) Bevorderen van uitbreidingsinvesteringen ter plekke
- 2) Aanpak leegstaande bedrijfsruimten als hefboom om de transformatie van bedrijventerreinen op gang te brengen
- 3) Voorbehouden van beschikbare bedrijfskavels voor gewenste vormen van bedrijvigheid
- 4) Versnellen realisatie bestemde bedrijventerreinen
- 5) Opstart planteam voor de bestemming van enkele strategisch belangrijke nieuwe bedrijventerreinen

Daarnaast zijn er ook acties met impact op lange en middellange termijn:

- 1) Veralgemeinen van een doeltreffend verwevingsbeleid
- 2) Hervorming beleid leegstaande en/of verwaarloosde bedrijfsruimten
- 3) Transformatie van bestaande bedrijventerreinen met het oog op toekomstbestendige terreinen als onderdeel van een bovenlokaal uitgiftebeleid
- 4) Organisatie bovenlokaal aanbodbeheer bedrijventerreinen
- 5) Opmaak atlas zoekzones
- 6) Onderzoek naar een vorm van planologische neutraliteit/compensatie voor economische bestemmingen

In het luik van de conceptnota over operationele beleidskaders, wordt ook aangegeven dat er in Vlaanderen nog 46.000 ha gebieden zijn met een planologisch harde bestemming (wonen,

De herbestemming van een openruimte naar een harde bestemming, bijvoorbeeld van landbouw naar industrie, zal in het kader van de bouwshift steeds planologisch gecompenseerd moeten worden door een gelijkaardige oppervlakte aan harde bestemming om te zetten naar een openruimte bestemming. Verder stelt de conceptnota: "Bijkomend zal er ook overwogen moeten worden om bij het herbestemmen van bedrijvenzone naar open ruimte bestemmingen ook een compensatieplicht in te voeren." Behalve met planologische compensaties moet ook rekening gehouden worden met de financiële compensatiemechanismes die al in voege zijn.³ De planbatenheffing is een Vlaamse belasting op de meerwaarde die een perceel krijgt door een bestemmingswijziging. Omgekeerd worden eigenaars ook vergoed voor minwaardes bij herbestemming, de 'planschade'. Die vergoedingen zijn in verhouding ten andere veel hoger dan de planbatenheffingen.

Box 2: Ruimtelijke Economie bij VLAIO

Box 3: Recente VOKA-papers m.b.t. bedrijventerreinen

In juni 2025 volgde een nieuwe VOKA-paper 'Ruimte om te ondernemen. Blauwdruk voor een Vlaams economisch grondbeleid'. In deze paper wordt gefocust op niet-verweefbare activiteiten buiten de poorten, i.e. de havens en luchthavens. De paper baseert zich op een

4 <https://www.vlaanderen.be/organisaties/administratieve-diensten-van-de-vlaamse-overheid/beleidsdomein-werk-economie-wetenschap-innovatie-landbouw-en-sociale-economie/vlaio-agentschap-innoveren-ondernemen/afdeling-vlaio-netwerk/team-ruimtelijke-economie>

ruimtebehoeftestudie die VOKA liet uitvoeren. De schatting is dat er nog voor twee jaar actief, dus direct beschikbaar, aanbod is aan ruimte voor bedrijven als de huidige trends in ruimtenoden zich verderzetten. Er wordt echter verwacht dat de vraag naar ruimte door diverse wetgeving maar ook door de transitie naar een circulaire economie nog verder zal toenemen. Voor Nederland heeft het Nederlands Planbureau voor Omgeving geschat dat de transitie naar een circulaire economie ca. 40% meer ruimte zal vragen. VOKA doet in de paper een aantal aanbevelingen om de ruimteproblematiek van Vlaanderen, die zorgt voor een concurrentiële handicap t.o.v. naburige regio's, aan te pakken.

6. VARIO-AANBEVELINGEN

In de conceptnota wordt terecht gewezen op de grote rol die ruimtelijk beleid heeft in het aanpakken van de maatschappelijke opgaves waar we voor staan. Het ruimtelijk beleid heeft ook een grote impact op ondernemerschap en innovatie. Hiervoor is wellicht niet altijd voldoende aandacht. Het nieuwe Beleidsplan Ruimte Vlaanderen (BRV) biedt een kans om dit te verbeteren. VARIO merkt op dat de conceptnota BRV expliciet ingaat op ruimte voor ondernemerschap, maar dat innovatie zo goed als ontbreekt, daar waar het Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen wel een aantal elementen hieromtrent bevatte. VARIO focust zich daarom in zijn aanbevelingen vooral op aandachtspunten voor het Vlaamse ruimtelijke beleid m.b.t. innovatie, dat natuurlijk niet los te koppelen is van ondernemerschap.

Aanbeveling 1: Geef innovatie een prominente plaats in het Beleidsplan Ruimte Vlaanderen i.f.v. ruimtelijk beleid dat innovatie en innovatie-ecosystemen ondersteunt en faciliteert.

Innovatie moet een duidelijke en prominente plaats krijgen in het Beleidsplan Ruimte Vlaanderen (BRV). Om het aantal beleidskaders te beperken, is VARIO geen voorstander om er een apart beleidskader van te maken. Hoewel innovatie een rol speelt in alle beleidskaders en vice versa, zou VARIO het integreren onder het beleidskader voor economie, waarmee het de meeste samenhang heeft, maar waarin het accent nu vooral ligt op ruimte voor bedrijven. N.a.v. dit advies bij de conceptnota BRV, doet VARIO hieronder een aantal aanzetten die mogelijk waren binnen het gegeven tijdsbestek, maar de concrete rol van ruimtelijk beleid voor innovatie heeft meer uitwerking nodig in de verdere voorbereidingen van het BRV.

Aanbeveling 1.1: Zorg voor de ruimtelijke clustering die innovatie-ecosystemen nodig hebben.

De ontwikkeling van campussen van universiteiten en hogescholen, wetenschapsparken, strategische onderzoekscentra, speerpuntclusters, incubatoren, *living labs* enz. kan perfect in lijn gebeuren met de ontwikkelingsprincipes van het ruimtelijk kompas uit het Beleidsplan Ruimte Vlaanderen (BRV), zoals zorgvuldig ruimtegebruik en het sturend karakter van (potentiële) knooppuntwaarde en voorzieningenniveau.

VARIO vraagt om met het BRV voldoende strategische ruimte voor wetenschap en innovatie te garanderen. 'Strategisch' duidt erop dat niet alle ruimte gelijk is. Het beleid moet ruimtelijke clustering van kennisinstellingen, startups en ondersteunende diensten, en bedrijven in verschillende stadia van maturiteit mogelijk maken. Voor innovatie-ecosystemen is fysieke nabijheid namelijk uiterst belangrijk i.f.v. kennisspillovers, samenwerking en toegang tot talent en onderzoeksinfrastructuur. De nabijheid van concurrerende bedrijven kan ook een stimulans

zijn om het eigen bedrijf naar een hoger niveau te brengen. Fysieke nabijheid alleen is echter niet voldoende om effectief contacten te leggen tussen actoren, daartoe kunnen samenwerkingsplatformen, zoals bijvoorbeeld Leuven Mindgate voor het ecosysteem rond Leuven, of andere initiatieven nodig zijn.

Hierbij zijn lessen te trekken uit het Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen. Daarin was aandacht voor spillovereffecten van innovatie in grootstedelijke contexten, naar het voorbeeld van Silicon Valley in de Verenigde Staten. Onze individuele steden zijn hiervoor echter te klein en men keek in de plaats naar de verdere ontwikkeling van de Vlaamse Ruit (Gent, Antwerpen, Brussel, Leuven) als één groot verstedelijkt netwerk. In de praktijk blijkt dit echter niet zo te werken. De fileproblemen rond Brussel functioneren bijvoorbeeld als een barrière tussen de regio ten westen (Gent) en oosten (Leuven) ervan. Er bestaan wel polen rond onze steden Gent, Antwerpen, Leuven en Hasselt, niet toevallig de universiteitssteden. In de praktijk vormen zelfs delen van steden, zoals het zuidelijk deel van Gent, polen op zich. Dit sluit ook aan bij het begrip van kernen zoals gedefinieerd in de conceptnota BRV. Het principe van clustering verhindert niet dat er vanuit de clusters samenwerking is met andere clusters en regio's, binnen en buiten de gewest- en landsgrenzen (zie aanbeveling 3.4).

Box 4: Brainport Eindhoven

Als het gaat over succesvolle innovatie-ecosystemen wordt vaak verwezen naar Brainport Eindhoven⁵. Dat is een overkoepelende naam voor verschillende campussen in en rond Eindhoven, elk bedoeld voor bedrijven in een andere staat van maturiteit. De TU Eindhoven Campus is er voor startende bedrijven, in een volgende stap is er de High Tech Campus, dan de Brainport Industry Campus en de Automotive Campus. Die verschillende campussen hebben elkaar nodig.

De gemeente Eindhoven voert een actief grondbeleid om extra grond vrij te maken. Ze koopt ook gronden aan om zelf de regie in handen te hebben van de ontwikkeling ervan volgens een bepaalde missie. De beperkte ruimte die er is, wil men goed inzetten en daarom worden spelers die niet in het ecosysteem passen, zoals grote distributiecentra, bewust geweerd. Het gebrek aan ruimte zet een rem op de groei van het ecosysteem van Brainport Eindhoven, net als de congestie van het elektriciteitsnet en de maatregelen i.h.k.v. de Nederlandse stikstofcrisis.

In Brainport Eindhoven wordt sterk samengewerkt tussen overheid, kennisinstellingen en bedrijven, binnen de triple helix. De overheid is vooral de lokale overheid, maar met een sterke link naar de nationale overheid. Samen met Amsterdam en Rotterdam, is de ontwikkeling van de regio rond Eindhoven namelijk van landelijk belang. Er wordt een voortdurend evenwicht gezocht tussen de concentratie van (bedrijfs)activiteiten binnen die regio's en de spreiding naar andere regio's.

Brainport Eindhoven is verbonden met de Vlaamse ecosystemen rond Leuven en Hasselt, en is vragende partij voor verdere samenwerking met Vlaanderen, bijvoorbeeld i.f.v. de groei van semicon. Ook voor de huisvestingsproblematiek – het succesvolle ecosysteem van Eindhoven zet de woningmarkt erg onder druk - wordt naar naburige regio's in Vlaanderen gekeken.

⁵ <https://brainporteindhoven.com/nl/>

Aanbeveling 1.2: Zorg voor een strategische visie op de (verdere) ontwikkeling van ruimte voor de kenniseconomie, zoals wetenschapsparken en zones voor innovatieve industrie. Koppel die visie aan de oefening m.b.t. strategische sectoren. Heb voldoende aandacht voor alle factoren die de aantrekkelijkheid voor talent bepalen.

Het Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen (RSV) maakte de wetenschapsparken van de universiteiten mogelijk. Het selecteren van wetenschapsparken behoort volgens de bepalingen van het RSV tot de bevoegdheid van het Vlaams Gewest. Sommige van deze wetenschapsparken, die beantwoorden aan het principe van clustering (zie aanbeveling 1.1), zijn zeer succesvol.

In het kader van de bouwshift zullen nieuwe, dergelijke initiatieven wellicht bijzonder moeilijk worden als ze bijkomend ruimtebeslag innemen. Ook op bestaande wetenschapsparken kan het Beleidsplan Ruimte Vlaanderen (BRV) een rem zetten. Onder meer de Universiteit Gent staat nu al op het probleem van een tekort aan ruimte voor zijn wetenschapspark.

Ruimtelijk beleid kan ook faciliterend zijn voor deeptech en duurzame innovatie (energie, klimaatadaptatie enz.). Om die reden ondersteunt VARIO dat de conceptnota in het beleidskader m.b.t. energie ingaat op ruimte voor hernieuwbare energie en warmtenetten, wat aansluit bij innovatieve deeptechprojecten die op de energietransitie inspelen. Energie-intensieve innovatieve productie (zoals waterstof, CO₂-opslag, en datacenters) heeft specifiek ruimtelijk beleid nodig.

Ook 'niet-verweefbare innovatieve productie' vereist duidelijke richtlijnen, bijvoorbeeld door het voorzien van strategische zones voor innovatieve industrie zoals cleantech en industriële biotech. VARIO wijst erop dat dit in het BRV vandaag ontbreekt.

Samengevat heeft Vlaanderen een strategische visie nodig van waar men in de toekomst naar toe wil met de wetenschapsparken en de kennisintensieve bedrijvigheid die ze aantrekken, met zones voor innovatieve industrie, en met ruimte voor de kenniseconomie in het algemeen. Daarbij moet men, binnen de contouren van deze visie, zo flexibel mogelijk zijn m.b.t. hoe de ruimte precies wordt ingevuld, maar moet tegelijk gewoerd worden wat niet binnen de visie past. Hier ziet VARIO een koppeling mogelijk met de lopende oefening rond 'strategische sectoren' voor Vlaanderen (cf. regeerakkoord en vraag om advies daaromtrent aan VARIO). Waar kunnen we in Vlaanderen het verschil maken omdat we een groot gedeelte van de waardeketen in huis hebben, zoals bijvoorbeeld biotech en software innovatie in Gent, energie, chemie en materialentransitie in Antwerpen, semicon en nanotechnologie in Leuven, digitale technologie in Hasselt? Er wordt opgemerkt dat al deze ecosystemen, net als het ecosysteem van Brainport in Eindhoven (Box 4), organisch zijn ontstaan en vervolgens door slim beleid verder zijn gegroeid. Internationaal kan Vlaanderen zich als geheel op de kaart zetten, waarbij verschillende polen elk hun eigen profiel, hun eigen sectoren waarin ze sterk zijn, hebben.

Er moet ook nagedacht worden over de ontwikkeling van de regio rond de polen, om bijvoorbeeld te vermijden dat er slaapsteden- of -dorpen ontstaan, die enkel dienen om druk op woongelegenheden op te vangen. Ook in internationaal perspectief is dit belangrijk (zie aanbeveling 3.4).

Mobiliteit, d.w.z. bereikbaarheid met openbaar vervoer of fiets, parkeergelegenheid enz., moet ook deel zijn van deze visie. Bestaande wetenschapsparken en terreinen voor kennisintensieve bedrijvigheid doen het op dat punt niet altijd goed. Het soort talent dat voor de kenniseconomie nodig is, is vaak aangetrokken tot stedelijke omgevingen o.w.v. de goede bereikbaarheid met openbaar vervoer, maar ook o.w.v. het aanbod aan horeca, cultuur, winkels enz. Bij de (verdere)

ontwikkeling van terreinen buiten de stad moet ook aandacht zijn voor het creëren van aangename omgevingen.

Aanbeveling 1.3: Maak het Beleidsplan Ruimte Vlaanderen voldoende dynamisch i.f.v. de snelheid waarmee innovaties en innovatie-ecosystemen ontwikkelen.

De conceptnota geeft aan dat toekomstbestendig blijven één van de maatschappelijke opgaves is die men via het Beleidsplan Ruimte Vlaanderen (BRV) wil aanpakken. Het is echter niet duidelijk hoe het BRV voldoende dynamisch zal blijven i.f.v. de snelheid van innovaties en innovatie-ecosystemen. VARIO denkt dat circulaire innovatie hier een deel van het antwoord kan bieden, in de betekenis van flexibel, modulair, gecombineerd en/of tijdelijk ruimtelijk gebruik. Voorwaarde is dan natuurlijk dat de regelgeving hieraan aangepast is. Voor een deel overlappen deze principes ook met die van de transformatie van het bestaande ruimtebeslag die met het BRV wordt nagestreefd. Sowieso zal veel afhangen van de regelgeving en de daarmee samenhangende vergunningsverlening (zie aanbeveling 1.4 en aanbeveling 2.1).

Aanbeveling 1.4: Vermijd regelgeving die innovatie in de weg staat.

VARIO merkt op dat de huidige regelgeving innovatie en innovatie-ecosystemen soms in de weg staat. Bestaande bestemmingsplannen laten bijvoorbeeld onvoldoende toe om onderzoek, innovatie en ontwikkeling een plaats te geven op 'klassieke' bedrijventerreinen. Een ander voorbeeld dat hierbinnen past, zijn de moeilijkheden van Corda in Hasselt om een hal voor zakelijke events, de Corda Arena, op zijn terreinen vergund te krijgen. Dergelijke initiatieven passen misschien minder op een klassiek bedrijventerrein, maar zijn wel relevant in een kennisintensief ecosysteem. Ook innovatief gebruik van de ruimte zelf, soms eenvoudig hoger bouwen, kan niet altijd. Regelluwe zones – afhankelijk van de betreffende regels zijn andere beleidsdomeinen en dus ministers bevoegd – kunnen dit soort en andere drempels voor innovatie wegnemen, maar beter nog is algemeen regels te vermijden die innovatie in de weg staan.

Aanbeveling 2: Maak in het Beleidsplan Ruimte Vlaanderen de nodige linken met andere beleidsinitiatieven relevant voor innovatie en ondernemerschap.

VARIO ziet verschillende linken tussen het Beleidsplan Ruimte Vlaanderen en andere beleidsinitiatieven, relevant voor innovatie en ondernemerschap. Die linken kunnen in beide richtingen vaak meer expliciet gelegd worden.

Aanbeveling 2.1: De broodnodige initiatieven voor versnelde en meer rechtszekere vergunningenprocedures.

Een onmiskenbaar struikelblok in het ruimtelijk beleid, is de traagheid en ook het gebrek aan rechtszekerheid in het vergunningenproces. Dit geeft Vlaanderen een competitief nadeel. Aan de bestaande problemen wordt al gewerkt vanuit twee fronten in het kader van de productiviteits- en competitiviteitsagenda (PCA) van de Vlaamse Regering. Voor de omgevingsvergunning, waaronder de stedenbouwkundige vergunning nu valt, bracht een expertencommissie recent advies uit om de vergunningsprocedures meer rechtszeker, robuuster en efficiënter te maken. De conceptnota Beleidsplan Ruimte Vlaanderen (BRV) geeft aan dat de aanbevelingen van die commissie, waar relevant, worden meegenomen bij het opstellen van het ontwerp-BRV. Het

VARIO staat ten volle achter deze al lopende initiatieven maar vraagt om ook alert te zijn voor nieuwe problemen die het BRV kan creëren m.b.t. het vergunningenbeleid. Wanneer bijvoorbeeld bij de beoordeling van de stedenbouwkundige aspecten van omgevingsvergunningsaanvragen effectief rekening zal worden gehouden met de beleidsmatig gewenste ontwikkelingen in het BRV, kan dit nieuwe rechtsonzekerheid veroorzaken. Anders gezegd, zal de focus op de bouwshift geen onzekerheid met zich meebrengen voor het vergunnen van strategisch belangrijke ontwikkelingen (zie aanbeveling 3.1)?

Verder zijn er ook raakvlakken met het 'Geïntegreerd actieplan voor de Vlaamse industrie' of kortweg het Vlaams Industrieplan, van maart 2025. Met dit plan bundelt de regering een reeks maatregelen om de innovatie, duurzaamheid en concurrentiekracht van onze industrie te verhogen. Het plan bevat zes strategische actiedomeinen: (1) innovatie, (2) decarbonisatie, (3) omgevingsbeleid en circulaire economie, (4) talentontwikkeling, (5) infrastructuur en (6) internationale concurrentiekracht. Het industrieplan verwijst kort naar het actieplan 'Ruimte voor bedrijvigheid' en de centrale doelstelling daarin, maar gaat verder niet in op ruimtelijk beleid en vermeldt ook het Beleidsplan Ruimte Vlaanderen niet. Omgekeerd bevat de conceptnota geen enkele verwijzing naar het industrieplan. Nochtans is de ruimteproblematiek nijpend voor onze industrie. Voldoende ruimte zal cruciaal zijn voor het voortbestaan en de vergroening van de industrie, zie bijvoorbeeld de bijkomende ruimtenoden die de circulaire economie met zich meebrengt. De regelgeving moet ook toelaten om de voor de industrie gewenste invulling aan het ruimtegebruik te geven. Staat die bijvoorbeeld niet in de weg van het installeren van strategische infrastructuur, zoals laad hubs en waterstofinfrastructuur voor een zero-emissie vrachttransport, die volgens het industrieplan zal nodig zijn.

Aansluitend bij het voorgaande zal ook voor de Klimaatsprong het ruimtelijk beleid heel relevant zijn. De Klimaatsprong is een Vlaams programma dat de energie-intensieve industrie moet helpen transformeren naar een koolstofcirculaire en CO₂-arme economie tegen 2050, met de eerste programmanota die loopt tot 2025 en een nieuwe die in 2025 is goedgekeurd voor 2026-2030. Er wordt in de nieuwe programmanota voor de Klimaatsprong, waar VARIO recent advies (VARIO-advies 43) bij uitbracht, echter niet verwezen naar (de conceptnota van) het Beleidsplan Ruimte Vlaanderen en vice versa. De conceptnota heeft in het beleidskader m.b.t. energie wel aandacht voor leidingen i.f.v. het transport van waterstof en CO₂.

Tot slot ziet VARIO ook sterke verbanden tussen het Beleidsplan Ruimte Vlaanderen (BRV) en de Vlaamse Strategie voor Duurzame Ontwikkeling (VSDO), die elke legislatuur wordt herzien.

pagina 12 van 17

In de conceptnota BRV wordt terecht gewezen op het belang van ruimtelijk beleid voor verschillende maatschappelijke uitdagingen. Het zal dus ook een niet miskenbare factor zijn in het realiseren van de verschillende transities, zoals onder meer deze uit de VSDO. VARIO zou de rol van het ruimtelijk beleid voor de transities in het BRV expliciet aangeven, met een verwijzing naar de VSDO. Beide verwijzingen ontbreken in de conceptnota. Voor ruimte zelf staan we ook voor een transitie, die wel als dusdanig wordt benoemd. De VSDO4 vermeldt al kort het BRV. In de VSDO5 kan dit ook uitgebreider.

De conceptnota Beleidsplan Ruimte Vlaanderen (BRV) is natuurlijk nog maar een aanzet en een dialoognota, maar er zijn volgens VARIO een aantal aanpassingen en toevoegingen nodig om tot een sterker BRV te komen. Daartoe heeft de raad een aantal suggesties.

In de conceptnota ligt de nadruk sterk op de bouwshift, de doelstelling om tegen 2040 te evolueren naar een bijkomend dagelijks ruimtebeslag van 0 ha. Met deze doelstelling wil Vlaanderen sneller en strenger zijn dan andere Europese lidstaten. Belangrijker nog is dat het andere, strategische doelstellingen voor het ruimtegebruik in Vlaanderen ondersneeuwt en dreigt te blokkeren. VARIO onderschrijft zeker het belang van (het behoud van) open ruimte maar de bouwshift is te veel een doel op zich geworden, i.p.v. een middel.

Aanbeveling 3.2: Formaliseer en bestendig het beleidsdomeinoverschrijdend karakter.

beleidsdomeinoverschrijdende karakter ook tot op het niveau van de ministers wordt doorgetrokken.

Beleidsdomeinoverschrijdende samenwerking is één van de principes die VARIO naar voor schoof m.b.t. *governance* in zijn advies 35 ‘Transformatiegericht Innovatiebeleid: een bestuurskader voor de Vlaamse Overheid’. Transformatiegericht innovatiebeleid is innovatiebeleid dat bewust bijdraagt aan de realisatie van de nodige maatschappelijke transitie. VARIO beveelt aan te bekijken welke andere principes uit VARIO-advies 35 nog kunnen toegepast worden voor de ruimtelijke transitie.

Aanbeveling 3.3: Zorg voor meer onderbouwing.

Een verder principe waar VARIO belang aan hecht is *evidence based* onderbouwing van doelstellingen en om keuzes te maken, en om die nadien te monitoren. De raad vindt dit echter onvoldoende terug in de conceptnota, bijvoorbeeld als het gaat over de intentie om de bijkomende 30.000 ha open ruimte evenredig over landbouw en natuur/bos te verdelen. Waarom precies deze verdeelsleutel wordt voorgesteld is niet duidelijk.

In het lange aanloopproces naar het Beleidsplan Ruimte Vlaanderen zijn studies gebeurd en experts geraadpleegd. VARIO beveelt aan om onafhankelijke experts ook voldoende bij het eigenlijke schrijfsproces te betrekken.

Aanbeveling 3.4: Heb meer aandacht voor grensoverschrijdende samenwerking en voor internationale aspecten.

VARIO vindt in de conceptnota beperkte aandacht terug voor samenwerking over lands- en gewestgrenzen heen en leest daarin “Vlaanderen is geen eiland”. Gezien het belang dat dit vandaag al heeft, zie bijvoorbeeld de grensoverschrijdende samenwerking tussen Limburg en Brainport Eindhoven, of tussen Leuven en Eindhoven en Aken (de zogenaamde ELAt-regio), wil VARIO de visie m.b.t. grensoverschrijdende samenwerking graag meer uitgewerkt en uitgebreid zien in de verdere teksten voor het Beleidsplan Ruimte Vlaanderen. Hier wil VARIO ook opmerken dat de overheidsinstrumenten niet voldoende aangepast zijn aan samenwerkingen over lands- en gewestgrenzen heen.

Al in het advies van 2012 bij het Groenboek Beleidsplan Ruimte Vlaanderen, werd gepleit voor meer aandacht voor internationale aspecten. Dit houdt ook de aantrekkelijkheid in van onze regio en delen ervan voor bijvoorbeeld (buitenlandse) innovatieve bedrijven en (buitenlands) talent. Wanneer een gebied aantrekkelijk is, kan dit evenwel net ruimtelijke problemen in de hand werken, zoals bijvoorbeeld een lokale woonmarkt die onder druk komt te staan, zoals bijvoorbeeld in Brainport Eindhoven gebeurt. Hier kunnen innovatieve woon-werkconcepten bijvoorbeeld bijdragen aan de oplossingen. Brainport Eindhoven kijkt voor zijn woonprobleem ook naar naburige regio's, ook in Vlaanderen, waar wel nog ruimte is voor wonen. Dit moet evenwel grensoverschrijdend samen worden bekeken want we willen dat een deel van de meerwaarde ook in Vlaanderen wordt gecreëerd en niet dienen als louter forenzengebied voor Nederlandse werknemers, met alle kosten en lasten vandien.

Aanbeveling 3.5: Voorzie het nodige om goede afwegingen tussen beleidskaders en bestuursniveaus te kunnen maken, en wees helder wat betreft gebruikte kernbegrippen.

De conceptnota roept bij VARIO ook een aantal vragen op die verduidelijking nodig hebben. De raad stipt hier die vragen aan die meest relevant zijn voor innovatie en ondernemerschap.

Er wordt in de tekst aangegeven dat over de samenhang tussen de beleidskaders wordt gewaakt. Maar hoe zullen afwegingen worden gemaakt en beslissingen worden genomen als belangen van verschillende sectoren uit de respectievelijke beleidskaders tegenover elkaar komen te staan? Het formuleren van strategische doelstellingen (zie aanbeveling 3.1) zou hier voor een deel aan tegemoet kunnen komen.

Verder is niet duidelijk hoe een evenwicht tussen de verschillende bestuursniveaus kan worden bereikt. Te veel beslissingen op lokaal of provinciaal niveau, waar men het accent met het Beleidsplan Ruimte Vlaanderen zegt te willen leggen, kunnen het realiseren van een Vlaamse visie in de weg staan, maar te veel opleggen vanuit Vlaams niveau, zoals met huidige Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen, kan leiden tot rigiditeit.

Projecten met een totaalaanpak, zoals voor de ontwikkeling van de Rupelstreek, waarin zowel domein- als niveau-overschrijdend wordt gewerkt, slagen er vandaag in verschillende belangen te verzoenen. Alles hangt echter af van (relaties tussen) individuen, er zijn nog geen structuren of instrumenten om dit te organiseren.

VARIO roept ook op om in de verdere teksten helder te zijn over wat wordt bedoeld met gebruikte, centrale begrippen, zoals economische polen.

Aanbeveling 4: Houd snelheid bij de voltooiing van het Beleidsplan Ruimte Vlaanderen gezien het belang van een sterke en toekomstbestendige visie op het ruimtegebruik in Vlaanderen.

Het proces naar het Beleidsplan Ruimte Vlaanderen (BRV) sleept al erg lang aan, en het wordt de hoogste tijd dat het plan er komt. Hiertoe moet de administratie de nodige steun krijgen van de Vlaamse regering. VARIO benadrukte al vaker het belang van overkoepelende, strategische visies. Gezien de relevantie ervan voor vele andere domeinen en uitdagingen, is een geactualiseerde visie op het Vlaamse ruimtelijk beleid nodig. Van de studiereis naar Singapore heeft VARIO onthouden dat met een sterke en toekomstbestendige visie veel mogelijk is, ook in een context waarin de landoppervlakte erg beperkt is en de economische expansie groot (zie Box 5).

Box 5: Ruimtelijke planning in Singapore

De Urban Redevelopment Authority (URA)⁶ speelt een centrale rol in de ruimtelijke planning van Singapore. Zij maakt langetermijnplannen die de leidraad vormen voor de ontwikkeling van Singapore en een overzicht geven van het strategisch landgebruik en de infrastructuurbehoeften voor de komende 50 jaar en daarna. De plannen worden om de tien jaar herzien om grond te reserveren voor een hoogwaardige leefomgeving, op basis van veranderende trends en behoeften. Het brede publiek wordt betrokken bij het opstellen van deze plannen. Ze combineren woningbouw, infrastructuur, economie, natuur en duurzaamheid in één geïntegreerde visie. De

⁶ <https://www.ura.gov.sg/Corporate>

ruimtelijke uitvoeringsplannen van Singapore werken met wel overwogen, vaak tijdelijke invullingen. In de huidige haven is er bijvoorbeeld slechts een concessie voor 20 jaar, daarna is de volgende bestemming van die ruimte, een commerciële en residentiële invulling, al bekend. Op die termijn zal de nieuwe haven, de TUAS-haven, die via landwinning dieper in zee wordt aangelegd, de havenfuncties overnemen.

VARIO vindt de inspraak van diverse actoren en het brede publiek, die doorheen het proces van totstandkoming van het BRV, en ook al in het stadium van een conceptnota, mogelijk is, zeker positief, maar is tegelijk bezorgd dat dit een excuus kan zijn om traag voortgang te maken richting een definitief beleidsplan. VARIO vindt dat er snelheid moet gemaakt worden met het nieuwe BRV. De kwaliteit ervan is echter primordiaal.

[Signature]

Danielle Raspoet
directeur

Lieven Danneels
voorzitter

BIJLAGE: GECONSULTEERDE PARTIJEN

Prof. Joris Beckers Dr. Jeroen Cant	Economische geografie en stedelijke logistiek, Universiteit Antwerpen
Johan Bil	Hoofd team Wetenschapsparken, Universiteit Gent
Prof. Tom Coppens Prof. Guy Vloebergh	Expert Ruimtelijke Planning, Universiteit Antwerpen
Raf Degens	Algemeen directeur/CEO Corda Campus
Luc Delrue	CEO Speerpuntcluster Entertainment Technologie
Jan Paesen	Managing director, Leuven Mindgate.
Jan-Willem Schellekens	Deputy director Real Estate at TU/e
Kris Snijkers	Secretaris LRM
Koen Vermoesen	Hoofd team Ruimtelijke Economie, VLAIO

Dit advies is voorbereid door de VARIO-staf:
Veerle Linseele
Danielle Raspoet

Vlaamse Adviesraad voor Innoveren en Ondernemen

Het secretariaat is gevestigd in Brussel:

Simon Bolivarlaan 17 – bus 345

1000 Brussel

+32 (0)2 553 24 40

vario@vlaanderen.be

www.vario.be